

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **“Логопедичне консультування батьків дітей з порушеннями
мовлення в умовах закладу дошкільної освіти”**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL3-M22z
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія
Наталія ПОСТАВЧУК

Керівник:
Оксана КОНСТАНТИНІВ,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Олена ЧОПІК,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	6
1.1 Соціально-психологічні особливості сімей, що виховують дітей з тяжкими порушеннями мовлення.....	6
1.2 Характеристика логопедичного консультування сімей дітей з порушеннями мовлення	16
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СІМЕЙ ЩО ВИХОВУЮТЬ З ДИТИНУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	23
2.1 Принципи та методи психолого-педагогічного вивчення сім'ї дитини з порушенням мовлення	23
2.2 Констатувальний експеримент	30
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	51
3.1 Методичні рекомендації щодо логопедичного консультування батьків дітей з порушеннями мовлення в умовах закладу дошкільної освіти	51
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВСТУП

Актуальність взаємодії логопеда закладу дошкільної освіти з батьками дитини з порушенням мовлення визначається різними чинниками. Перша група факторів пов'язана зі зростанням числа дітей з особливими освітніми потребами (ООП). За даними Міністерства освіти і у 2015/2016 навчальному році в інклюзивних класах навчалися 2720 дітей з особливими освітніми потребами, тобто лише 5,8% від загальної кількості дітей з ООП. Станом на 1 січня 2020 року в інклюзивних класах навчалось 19345 учнів із особливими освітніми потребами. Друга група факторів визначається державною соціальною політикою, спрямованою на максимальну соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами. Освіта дітей з порушеннями мовлення забезпечується відповідно до їх здібностей і можливостей і орієнтована на інтегровану та інклюзивну форму навчання, розроблені і впроваджені нормативно-правові акти які регламентують організацію надання якісної, пролонгованої підтримки сім'ї дитини з порушенням мовлення.

Проте сім'я, у якій живе «особлива» дитина виявляється окремою групою, якій відповідає притаманна тільки їй атмосфера міжособистісних стосунків (О. Гаврилов, В. Галущенко, К. Зелінська-Любченко, В. Коваленко, О. Константинов, Ю. Рібцун ін.). Ці стосунки по різному проявляються і в різному ступені впливають на розвиток дитини, протікання її порушення, а також загальний психічний стан самих батьків (О. Белова, Н. Гаврилова, О. Ткач, О. Чопік та ін). Дослідження В. Кисличенко свідчить, що сучасні батьки, які мають дитину з тяжким порушенням мовлення первинного та вторинного генезу, виявляють недостатній рівень психолог-педагогічної підготовки, що перешкоджає своєчасному початку корекційних заходів, знижує їх ефективність та динаміку, обмежує можливість включення сім'ї в реабілітаційну діяльність [16]. Між тим, проблемою залишається взаємодія логопеда освітньої організації з сім'єю дитини з порушенням мови, яке повинно відповідати

вимогам часу і сучасним запитам батьків, що зумовило вибір теми дослідження, а саме «Логопедичне консультування батьків дітей з порушеннями мовлення в умовах закладу дошкільної освіти».

Об'єкт дослідження: сім'ї що виховують дітей з порушеннями мовлення.

Предмет дослідження: логопедичне консультування батьків дітей з порушеннями мовлення в умовах закладу дошкільної освіти

Мета дослідження – здійснити наукове обґрунтування і визначити особливості сімейного виховання дітей з порушеннями мовлення і розробити методичні рекомендації щодо логопедичного консультування батьків що виховують дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Відповідно до мети дослідження вирішувалися такі **завдання:**

1) здійснити аналіз науково-теоретичних джерел щодо особливостей логопедичного консультування сімей дітей з порушеннями мовлення;

2) визначити принципи та методи психолого-педагогічного вивчення сім'ї дитини з порушенням мовлення

3) провести дослідження ставлення батьків до дітей з порушеннями мовлення

4) розробити методичні рекомендації щодо логопедичного консультування батьків що виховують дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку

Для вирішення поставлених завдань були використані такі методи дослідження:

1) теоретичні – аналіз психолого-педагогічної, психофізіологічної, психолінгвістичної, логопедичної, нейропсихологічної літератури вітчизняних та зарубіжних дослідників на тему дослідження логопедичного консультування батьків що виховують дітей з порушеннями мовлення;

2) емпіричні – констатуючий, що формує та підсумковий експеримент, статистична обробка даних, отриманих у процесі проведення експериментального дослідження.

Практичне значення одержаних результатів: впровадження у логопедичну практику представленої у роботі результатів дослідження, підвищує ефективність організації співпраці логопеда з батьками що виховують дітей з порушеннями розвитку.

Апробація результатів дослідження: матеріали дослідження було представлено на «Наукової конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2022-23 н.р.» (4-5 квітня 2023 року м. Кам'янець-Подільський)

Публікації: Особливості логопедичного консультування батьків що виховують дітей з порушеннями мовлення // Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету корекційної та соціальної педагогіка та психології./ за ред. О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Ковальчук О.В. Вип. 16. 2023. С. 75-79

Структура дослідження: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведену роботу, можна зробити такі висновки:

1. Логопедичне консультування розглядається як структурний компонент загального психолого-педагогічного супроводу, де у співвідношенні підсистем логопедичний супровід сім'ї залишається самостійним напрямом, що має свої методологічні засади, мету, специфічні завдання і шляхи вирішення. У логопедичному консультуванні виокремлюються такі форми організації діяльності як діагностування та надання рекомендацій. На відміну від діагностування, надання рекомендацій може мати індивідуальний та загальний характер. Рекомендації загального характеру: основні закономірності мовленнєвого розвитку, типові проблеми та вікові особливості мовлення дитини, загальні рекомендації щодо їх подолання – у зв'язку з недостатньою індивідуалізацією достатньо ефективно вирішують лише профілактичні завдання.

2. З'ясовано, що зміст логопедичного супроводу включає: загально-дефектологічний підхід до навчання та виховання дитини з порушеннями мовленнєвого розвитку; взаємодія у триаді «дитина-логопед-сім'я», як необхідна умова інтенсифікації логокорекційної допомоги; сімейноцентрований підхід.

3. Визначено, що особливості прийняття батьками дітей з порушеннями мовлення можна виділити у всіх компонентах прийняття (когнітивному, емоційному, поведінковому і симбіотичному).

Когнітивний компонент характеризується тим, що у сім'ях з дитиною з порушеннями мовлення, так само як і в сім'ях з типовими дітьми, батькам деякі інтереси і захоплення дітей здаються несерйозними і в більшості випадків вони їх ігнорують. Але деякі батьки намагаються підтримувати дітей і допомагати їм.

На емоційному компоненті також простежується той момент, що ставлення батьків як в сім'ях з типовими дітьми, так і в сім'ях з дітьми з порушеннями мовлення можна охарактеризувати як відносно добре, тобто в стосунках батьків і дітей є гармонія та взаємопорозуміння.

Аналізуючи результати, отримані у поведінковому компоненті можна зробити висновок, що більшість батьків ведуть себе авторитарно по відношенню до дитини, не намагаються зрозуміти її.

Симбіотичний компонент характеризується тим, що в сім'ях з дітьми з порушеннями мовлення не встановлюється психологічна дистанція між батьками та дітьми, батьки намагаються завжди бути поруч з дітьми.

Таким чином, можна виділити такі соціально-психологічні особливості сімей з дітьми з порушеннями мовлення: 1) особлива дитина потребує більше матеріальних, духовних і фізичних затрат, ніж здорова; 2) батьки дітей з особливими потребами дуже часто вдаються до надмірного опікування, що гальмує розвиток дитячої активності, самостійності, впевненості в собі; 3) стадії розвитку сімей дітей з особливими потребами не подібні до стадій розвитку звичайних сімей. Діти з обмеженими можливостями повільно досягають певних життєвих етапів, а іноді і зовсім не досягають.

Відповідно результатів дослідження було розроблено методичні рекомендації щодо логопедичного консультування сімей що виховують дітей з порушеннями мовлення в умовах закладу дошкільної освіти. Метою логопедичного консультування сімей дітьми з порушеннями мовлення має бути покращення рівня батьківської компетентності, активізація ролі батьків у вихованні і навчанні, залучення їх до організованої освітньої діяльності. Відповідно до мети були виділені завдання логопедичного консультування батьків дітей з порушеннями мовлення, а саме навчання батьків навичкам взаємодії з дитиною, виховання дитини відповідно до суспільних норм поведінки, розвиток дитини відповідно до індивідуальних можливостей. Визначено напрямки: сімейне виховання дітей раннього віку групи ризику порушення мовлення; сімейне виховання дітей з ринолалією; сімейне виховання дітей із дизартрією; сімейне виховання дітей із заїканням; сімейне виховання дітей з алалією; сімейне виховання дітей з загальним недорозвиненням мовлення; сімейне виховання дітей із фонетико-

фонематичним недорозвиненням мовлення; сімейне виховання дітей з комбінованими порушеннями розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): затв. Наказом МОН України від 12.01.2021, № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бартенєва Л. І. Мовленнєва готовність семирічок із НЗНМ до засвоєння норм правопису. Дефектологія. Київ, 2000. № 1. С. 34–38.
3. Бартенєва Л. І. Підготовка дітей до оволодіння грамотним письмом. Дефектологія. Київ, 2002. № 2. С. 32–34.
4. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретикотехнологічні засади: Наук. видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
5. Біла І. Формування світогляду дитини в умовах сімейного виховання. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2016. № 7. С. 15–20.
6. Боришевський М.Й. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості / М.Й. Боришевський // Початкова школа. – 1995. - №4. – С. 4-9. 3.
7. Брушневська І. М. Механізми розвитку фонематичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей за умов звичайного розвитку. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. Херсон, 2016. Вип. 70 (1). С. 84–88.
8. Гаврилов О. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: Вид. 2, доп. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. – 322 с.
9. Гаврилова Н.С., Гаврилова Я.О. Особливості та модель формування “Я-образу” у школярів з тяжкими порушеннями мовлення. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: Вип. 19 / за ред. М. Шеремет, О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2022. С. 27-43.

10. Гаврилова Н. С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей : монографія. Кам'янець-Подільський : Друк-Сервіс, 2011. 200 с.
11. Голдобіна К. Будуємо гуманні взаємини батьків і дітей. Дошкільна освіта. 2011. № 2. С. 92–102.
12. Гуріна З. В. Психолого-педагогічні умови становлення самостійності у дітей раннього віку: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2007.
13. Жилінкова І. В. Проблема визначення поняття сім'я" за Сімейним кодексом України. Університетські наукові записки, 2007, 2: 119-126.
14. Замашкіна О. Д. Педагогіка сімейного виховання: навч. посіб. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2016. 400 с.
15. Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї як системна логопедична допомога родині, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення Науково-методичний журнал «Логопедія». – № 6. – 2015 – С.24 – 30
16. Кисличенко В.А. Робота логопеда з батьками у сучасних умовах Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. праць. / за ред. А. Л. Ситченка. – № 3 (50), вересень 2015. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. – С.80 – 86.
17. Кисличенко В.А., Конопляста С.Ю. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення.: Монографія – Миколаїв : Іліон, 2016. – 218 с.
18. Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї як сучасний підхід до роботи з батьками / Проблемы современного педагогического образования. Сер.: Педагогика и психология. – Сб. статей: – Ялта: РИО ГПА, 2015. – Вып.48 – Ч.4. – С.85–91. (база даних наукових публікацій РІНЦ)
19. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід): монографія. Київ: Стилос, 2000. 336 с. Психолого-педагогічні науки. 2022. № 1 28
20. Константинов О.В. Особливості вивчення готовності батьків до

співпраці з логопедом //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наукових праць.

21. Косенко Ю. М. Взаємодія вихователів і батьків у забезпеченні соціальноособистісного розвитку дитини дошкільного віку. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2013. Вип. 46. С. 199–204.

22. Лисенко Л. Сім'я як життєтворча система розвитку особистості. Психолог дошкілля. 2015. № 11. С. 21–27.

23. Логопедія : підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дефектологія» / М. К. Шеремет та ін. 2-е вид., перероб. та доп.; за ред. М. К. Шеремет. Київ : Слово, 2010. 665 с.

24. Логопедія: підручник / За ред. М.К. Шеремет. Вид. 3-тє, перер. та доповн. К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. 776 с.

25. Логопедія: Підручник: Видання 3-тє, доповн. та переробл. / За ред. проф. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий дім «Слово», 2017. – С. 301-347.

26. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: дидактичний матеріал. К.: Літера ЛТД, 2003. 104 с

27. Мартиненко І.В. Комунікативний потенціал особистості як об'єкт психокорекційного впливу у системі формування комунікативної діяльності дітей із системними порушеннями мовлення. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; редкол.: Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. [та ін.]. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. №27. С. 71-77.

28. Мартиненко І.В. Комунікативний тренінг дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник / І.В. Мартиненко. Київ : ДІА, 2017. 129 с.

29. Мартиненко І.В. Комунікативний тренінг дошкільників з порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник . Харків : видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 120 с.

30. Мартиненко І.В. Патент на винахід на навчально-методичний

посібник «Комунікативний тренінг дітей з системними порушеннями мовлення» №74117 від 11.10.2017.

31. Мартиненко І.В. Педагогічна підтримка дітей із особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі з позицій МКФ. Логопедія : науково-методичний журнал. 2018. №10. С. 41-48.

32. Мілевська О.П. Вивчення ставлення батьків до проблеми профілактики порушень писемного мовлення у дітей. International scientific and practical conference «Pedagogy and psychology in the modern world: interaction vectors» : conference proceedings, May 28–29, 2021. Wloclawek: «Baltija Publishing». С.144-149.

33. Мілевська О.П. Логогімнастика : методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори – 2006», 2019. 52 с.

34. Мілевська О.П., Прокопівнюк М.А. До питання дидактичних умов формування дієслівної лексики у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Психологія та педагогіка у системі сучасного гуманітарного знання ХХІ століття: зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (10-11 грудня, 2021 р., м. Харків) Харків, ГО «Східноукраїнська організація «Центр педагогічних технологій», 2021. С. 25-28.

35. Ноур А.М. Особливості прояву гендерного паритету батьків у вихованні дитини в сучасній сім'ї / А.М. Ноур // Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-7 грудня 2002 р.). – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді; Український ін-т соціальних досліджень, 2002. – 145-147.

36. Пінчук Ю.В. Взаємодія у роботі співробітників спеціального закладу дошкільної освіти для дітей із тяжкими порушеннями мовлення Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова.Серія 19. Корекційна педагогіка і спеціальна психологія. зб. наук. праць. Вип. 37. К.: НПУ. 2019. С. 94-104.

37. Пінчук Ю.В. Зміст та методи розвитку продуктивних видів діяльності у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка і спеціальна психологія. зб. наук. праць. Вип. 34. К.: НПУ. 2017. С. 42-48.

38. Пінчук Ю.В. Організація логопедичної допомоги в Україні. /Логопедія: підручник/[Шеремет М.К., Тарасун В.В., Конопляста С.Ю. та ін.]; за ред. М.К. Шеремет. Вид.5-те, К.: Видавничий Дім «Слово», 2018. С. 822-844.

39. Пінчук Ю.В., ЦибаЛ.Л. Логопедична скарбничка. Збірка мовленнєвих вправ для виховання у дітей правильної вимови звуків р, рь, л, ль: навчально-методичний посібник. К.: КНИГА ПЛЮС, 2019. 116 с.

40. Помиткіна Л. В., Злагодох В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І. Психологія сім'ї: навч. посіб. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.

41. Ригель О. Первісток та друга дитина в сім'ї: чи безумовна любов. Практичний психолог: дитячий садок. 2016. № 2. С. 49–50.

42. Рібцун Ю.В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс К.: Освіта України, 2011. 292 с.

43. Савінова Н. В., Берегова М. І., Борулько Д. М. Технологізація навчально-корекційної та корекційно-виховної діяльності педагогів: монографія – Миколаїв: Іліон, 2020. – 200

44. Савінова Н.В. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції. Монографія – Миколаїв : Іліон, 2017. – 270 с. – С.141-159.

45. Система диференційованої корекції мовленнєвої діяльності у дошкільників з ТПМ / за ред. Савінової Н.В.– Миколаїв: Літопис, 2017. – 270 с.

46. Тарасун В.В. Когнітивна діяльність логопеда: стадії обробки інформації, форми представлення і прийняття рішення. Наук. вісник Миколаївського ДУ ім. О. Сухомлинського: До зб. наук. праць.- Вип.1.46 (107).

2016. с. 89- 95.

47. Тарасун В.В. Профілактика – головна мета психолого-педагогічних втручань. Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2018

48. Тарасун В.В. Способи уніфікації психолого-педагогічної допомоги дітям переддошкільного віку з особливостями в розвитку. Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. 2019. с. 362-385.

49. Тарасун В. В. Основи теорії і практики логодидактики : підручник для вищих навчальних закладів. Київ : Каравела, 2017. 316 с.

50. Теплюк С. Н. Истоки самостоятельности. Дошкольное воспитание. 2005. № 32. С. 67–70.

51. Ткач О.М. Особливості надання логопедичної допомоги дітям з кохлеарною імплантацією // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 12 / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2019. – С. 43-55.

52. Токарева Л. Сім'я як простір виховання дошкільника. Дошкільна освіта. 2010. № 2. С. 89–94.

53. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Острианська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків: Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

54. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / Ц58 Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. — К.: Юрінком Інтер, 1999. - 864 с.

55. Ярмолицька С. Формування гармонійних батьківсько-дитячих відносин у родині. Психолог. 2014. № 24. С. 21–25.